

1. קלקול חשבונות

"בשבעה עשר בתמוז הובקעה העיר", כך מפורש במשנה. אבל עניין זה לגמרי לא פשוט, כי ירמיהו הנביא כותב שבתשעה בחודש הובקעה העיר. בתלמוד הבבלי רבא מחלק: ירמיהו מדבר על בית ראשון והמשנה על בית שני. אבל התלמוד הירושלמי מביא את הסתירה הזאת ומתרץ ש"קלקול חשבונות יש כאן". "אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת" - ובכל זאת יש קלקול חשבונות. תופעה זו מובנת מתוך המצב שהיה אז, מתוך הרוח שגשבה אז. משל למלך שעסק בחשבונות וסיפרו לו מאורעות רעים, ומתוך כך נגרם לו בלבול. כמו כן הנבואה היא מן השמים, ובכל זאת יש קלקול בחשבונות ובלבול בבית המלך.

2. סדר מעל הסדר

חז"ל קובעים ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה". אבל לא פחות מזה, התורה היא כולה סדר. בהלכה, דרשין סימוכין והיקשי. התורה היא מן השמים, מעל הסדר, ובכל זאת, יש בה סדר. שייכים לזה דברי גדול העולם - המהר"ל, שיש סדר לניסים, אך יש צורך בשכל ודעת כדי להכיר את הסדר הנסיי הזה. בחרדת קודש יש לגשת לתורה ולנביאים שהם מעל הסדר

האנושי הקטנוני ולהתבונן בסדר האלוהי. הכלל "אין מוקדם ומאוחר בתורה" נוגע להלכה, כגון לגבי "עירוב פרשיות כתוב כאן". ב"עירוב פרשיות", אנו נפגשים עם סדר שמעל הטבע. ככל שאנו מבינים יותר, כך אנו מתקרבים להבנת המדע האלוהי של תורה מן השמים. היקש וסימוכים הם מידות שהתורה נדרשת בהן, מידות של קודשא-בריך-הוא ואורייתא.

3. לא נראה רקיע בטרתו

כשם שהתורה נדרשת ב"עירוב פרשיות" ומידות שמעל הסדר, כך הוא בנביאים: קלקול חשבונות. "מיום שחרב בית המקדש, לא נראה רקיע בטרתו". מיום שחרב בית המקדש יש חושך בעולם ובכל העולמים כולם. יש ערוביה בכל, ברקיע ובשמים, בישראל ובאורייתא. לעומת דברי התורה שהם לדורות, הרי דברי הנביאים הם, כהגדרתו של רש"י, "לפי צורך השעה הדור והמעשה". דברי הנביאים מן השמים, הם המסדרים את הזמנים, ומלמדים לנו את אמיתותם.

האפיקורסים חושבים שהם עושים סדר בדברי הנביאים בזה שהם קורעים ומחלקים אותם. באמת הכל בסדר. הם דומים לאותו ילד קטן שקרע כתבים רפואיים חשובים של סבו לחתיכות ולערמות קטנות וטען שהוא "עושה סדר". דברי אלוהים חיים זורמים ואינם קפואים בסדרים. דברי אלוהים חיים זורמים מאז מתן תורה בהר סיני. "וכל העם ראים את הקולת" וחו"ל מסבירים "רואין את הנשמע ושומעין את הנראה", מעל הסדר האנושי הרגיל. מה שמעל הסדר, הוא היותר אמיתי והיותר ממש. האמת היא שמתוך מה שלמעלה מן הסדר, אפשר להבין את הסדר. העולם הזה, כאשר הוא דבוק בעולם-הבא, בנאץ - אז יש לו איזו ממשות.

הנביאים הם המשך התורה. "אני מאמין באמונה שלמה שכל דברי נביאים אמת". מהם אנו לומדים את אמיתות הזמנים שלנו. ומכאן לעניננו: בירור הסדר הכרונולוגי שלנו, כביטויי החריף של הירושלמי, שיש כאן קלקול חשבונות. הנביאים שייכים למלך, לכן סידור הדברים והתגלותם אלינו מופיע בקלקול. מתוך עניין היום הזה, נתגלה לנו הלימוד הגדול של הירושלמי שיש קלקול חשבונות בבית המלך וזהו הסדר האמיתי. זהו מצב מכאיב הנמשך מן הבכיה למעלה בבתי גוואי¹⁸ [=בבתים הפנימיים].

4. "הסחזיר שכניתו לציון"

ברוך השם, עכשיו, "אילו פיננו מלא שירה כים... אין אנו מספיקים להודות". וכי יש מילים להודות לקדוש-ברוך-הוא על כל מה שעשה איתנו ועושה איתנו?! ברוך השם, הגענו לשלמות ירושלים. ירושלים שהובקעה חוזרת ומתאחדת. ובעזרת השם, ולמרות כל פטופשי הגויים, אנו מסדרים את הדברים.

חז"ל אומרים ש"משיח נולד בתשעה באב"²⁰. המשיח הוא מהדברים שקדמו לעולם²¹. ביסוד החורבן זרועה הגאולה²². המשיח נקרא "צמח דוד"²³, והוא הולך וצומח. הבקעה זו של העיר אינה קלקול גמור, לכן יש מקום לתיקון. במשך איזה שנים היה צורך של הבקעה, שאינה הריסה, ועכשיו, ברוך השם, אנו מתקרבים לאיחוד ירושלים. קמעא-קמעא אנו רואים את חזרת השכינה לציון. אי-אפשר שלא לראות את מעשי ד'. "החרשים שמעו, והעורים הביטו" לראות²⁴. ריבונו-שלי-עולם מפיל ממלכות ומקים ממלכות²⁵, "האמר לירושלם תושב ולערי יהודה תבנינה"²⁶.

5. לימוד תורה ויישוב הארץ

נבנה את נתניה, את עפרה ואת חצור. ברוך השם, אין זה פוגם בלימוד התורה שלנו. ריבוי שקידת התורה בתוכנו, ריבוי חריפות וחידושים בש"ס ופוסקים, כדי להצמיח תלמידי-חכמים שיהיו לברכה בערי ישראל - הוא עניין אחד עם ריבוי היישובים בארץ-ישראל, וקיום מצוות יישוב הארץ, המוגדרת על-ידי הרמב"ן שארץ-ישראל כולה לכל מלוא חלקיה תהיה תחת ידינו ולא תהיה שממה²⁷.

לביטוי "שיבה" יש מובן של לימוד - כגון: "זקן ויושב בישיבה"²⁸, "מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם" - ויש מובן של יישוב ארץ-ישראל. אותה המילה, אותו העניין, אותה החיוניות! "חיי נשמות אור ארצך"²⁹. "אורא דארץ ישראל מחכים"³⁰. האוויר, הקרקע וקיבוץ גלויות, לימוד התורה ודבקות בתורה - הכל עניין אחד.

זהו באופן כללי. באופן פרטי, לגבי קביעת סדרי החיים וחלוקת הזמנים בין ישיבה ליישוב - יש להתיעץ עם תלמידי-חכמים³¹. נזכה לאוקמי גירסא³² בתורה ולאוקמי גירסא ביישוב הארץ, ומתוך קלקול החשבונות וסידורי החשבונות, יתגלו לנו החשבונות האלוהיים בהיסטוריה ובזמנים, חשבון אמת וצדק, ונראה במהרה בימינו משיח צדק עלינו ועל כל אפסי ארץ.